

НАРОДОВЗНАВЧИ ПРАЦІ ВЧЕЖИХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Всеволод Наулко

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОПСИХОЛОГ ВОЛОДИМИР ЯНІВ

(До 80-річчя від дня народження)

Відомий вчений і громадсько-політичний діяч, активний учасник національно-визвольної боротьби українського народу, дійсний член НТШ, ректор Українського вільного університету, професор Українського католицького університету у Римі Володимир Янів народився 21 листопада 1908 року, у Львові. Після гімназії студював історію та психологію у Львівському та Берлінському університетах. За участь в українському молодіжному русі неодноразово (у 1936—38 і 1941—42 роках) перебував в ув'язненні у польських та німецьких тюрмах і концтаборах. Після закінчення війни розпочав працювати в Українському вільному Університеті, пройшовши шлях від асистента до його довголітнього ректора (1968—86 рр.). За праці в галузі соціології та етнопсихології, яких налічується понад сто, був обраний заступником Голови НТШ Європи, членом європейської і канадської Українських вільних академій наук, Міжнародної вільної академії наук у Парижі, німецького психологічного товариства, Інституту наукового богословного товариства у Римі та ін.

Праці В. Яніва з етнопсихології становлять неабиякий науковий інтерес не лише тому, що в них розглянуто внесок у цю галузь знань М. Костомарова, В. Липинського, Г. Ващенко, М. Шлемкевича, І. Мірчука, Ю. Липи та ін., подано об'єктивний аналіз їхніх праць і наслідки власних досліджень автора, а й насамперед тому, що ця проблема або взагалі не визнавалася в колишньому Радянському Союзі (відмінності між етносами нібито стосувалися лише соціально-класового аспекту), або спотворювалася шляхом поширення ідей типу "малоросійщини", меншвартості і т. п.

Мені пощастило познайомитися з Володимиром Янівим у червні 1991 року у словацькому місті Пряшеві, де відбувалася наукова конференція "Від наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету". Була то чи не найперша конференція, на якій одночасно зібралися українці Сходу і Заходу. Можливо, що вона відбувалася напередодні проголошення незалежності України, стосунки між учасниками були надзвичайно доброзичливими — всіх гуртувало "Чуття єдиної родини". Такої ширості, на жаль, іноді бракувало наступним, хоча й більш представницьким, але дещо помпезним форумам. Володимир Янів тоді вже був хворий, він важко пересувався у супроводі своєї дружини, секретаря "Енциклопедії українознавства" Софії Янів, але попри все, вражали його інтелект, надзвичайно широке коло заці-

кавлень. На жаль, це була моя перша і остання зустріч з вченим — того ж 1991 року, 19 листопада, його не стало. Через два роки ім'я В. Яніва я побачив на могильній плиті у паризькому передмісті Сарселі, де поховані 129 інших відомих діячів НТШ.

Згодом Софія Янів люб'язно надіслала мені збірник праць В. Яніва з етнопсихології під загальною назвою "Нариси до історії української етнопсихології" (Мюнхен, 1993), а також його поетичну збірку "Життя" (1975) і збірник статей з мистецтва "Між розпачем і надією" (1992), присвячений творчості молодих українських художників Заходу.

У короткому вступному слові неможливо, бодай побіжно, навіть перерахувати надзвичайно широке коло складних питань, які розглянуті у "Нарисах до історії української етнопсихології". Крім ґрунтовного (99 стор.) історіографічного розділу, який вперше введено у науковий обіг, в ньому вміщені статті з проблем вивчення психологічного окциденталізму (від латин. "Захід, країни Заходу" — В. Н.); ідеалу української людини на підставі першоджерел літератури; ставлення до інших народів (в статті "Соціальні інстинкти українства"); релігійності українців з погляду етнопсихології; української владі (етнопсихології) в аспекті виховного процесу.

Наведені наукові тези автора базуються на ґрунтовній дослідницькій основі і відзначаються об'єктивністю. На відміну від деяких сучасних популістських публікацій, В. Янів показує українців такими, якими вони є, зазначаючи як позитивні риси, так і певні вади нашого "національного характеру". З іншого боку, його праці з етнопсихології доводять, що ми не тільки нація "гречкосіїв" та "волопасів", а й видатних діячів науки, культури, мистецтва. Ці праці, як і саме життя вченого-патріота, поза сумнівом, сприятимуть піднесенню національної свідомості і гідності нашого народу. Безперечне і те, що етнопсихологічні питання в Україні ще вимагають подальших комплексних досліджень. До речі, і В. Янів саме так ставився до окремих висновків своєї праці (Нариси до етнопсихології..., с. 84).

Нижче наведено одну з розвідок зазначеного збірника. Вона вперше була опублікована 1969 року в збірнику Українського вільного університету "Педагогічні проблеми і дидактичні поради" (№ 4) і в часописі "Визвольний шлях" (№ 7—8), як лекція для вчителів. Усвідомлюючи, що від написання розвідки В. Яніва минуло чимало часу і що вона, можливо, буде сприйнята неоднозначно сучасним читачем, подаємо її, однак, без будь-якого втручання у авторський текст. Лише її назву з метою увиразнення подано в дещо зміненому вигляді.

Київ

Володимир Янів

УКРАЇНСЬКА ЕТНОПСИХОЛОГІЯ І НАШ НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ

Це очевидне, що людина, як істота *розумна*, коли ставить собі в житті різні завдання, мусить насамперед визначитися, яка основна мета, що її вона хоче досягнути, — до якої вона змагає. Про основну мету мусить запитати насамперед учитель, що формує у школі *нову генерацію людства*. Слово "формує" ставить перед нами вічно актуальну проблему школи. Те, що основним завданням школи є *навчати*, передавати знання, — не викликає жодного сумніву. Але ж у слові формувати є щось більше: в ньому, поруч із навчанням, є і *виховання*; чи школа має виховувати і — зокрема — як вона має це робити? А це вже проблема: нагадаймо тільки питання релігійного виховання в добу відділення церкви від держави, зокрема серед двоконфесійних спільнот, чи питання ідеоло-